

5 Протокол: Иргэний нийгмийн оролцоо

1. Танилцуулга

Иргэний нийгмийн оролцоо нь Зарчим 4: “улсын төсвийн орлого, зарлагын талаарх олон нийтийн ойлголт нь тогтвортой хөгжлийн төлөө бодитой, оновчтой шийдлүүдийн талаар нийтээр хэлэлцэж, мэдээлэхэд тусалж чадна” гэх ОУИТБС-ын зорилтуудад хүрэхэд чухал. ОУИТБС-ын ажиллагаанд оролцох иргэний нийгмийн идэвхтэй оролцоо нь ОУИТБС-ын бий болсон ил тод байдал нь илүү их хариуцлага хүлээхэд хүргэснийг батлах түлхүүр юм. ОУИТБС-ын стандартыг батлах үндсэн тэмүүлэл нь илүү холбоотой, илүү найдвартай бөгөөд илүү ашиглаж болохуйц мэдээлэл болон олборлох салбарын засаглал эсхүл олон нийтийн хариуцлагын менежмент ба орлогын менежмент дэх илүү өргөн хүрээг хамарсан шинэчлэлд энэхүү мэдээллийг холбох холбоосыг боловсруулах хүсэл байсан. Түүнчлэн, ОУИТБС-ын бий болгосон мэдээллийг ашигладаг болгохоор идэвхтэй ажиллах иргэдийн чадвар нь ОУИТБС-ын хэрэгжилт болон ОУИТБС-д оролцох иргэний нийгмийн оролцооны чухал бүрэлдэхүүн хэсэг юм.

ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд оролцох иргэний нийгмийн оролцоог албан ёсоор ОУИТБС-ын хэрэгжилтийн 2 үе шатанд үнэлдэг: нэр дэвшүүлэгчийн үнэлэх ба баталгаажуулах явцад. Түүнчлэн, зарим нэг хэрэгжүүлэгч улс орнууд дахь нөхцөл байдлын талаар Удирдах хороонд тусгайлан танилцуулсан асуудлуудыг шийдвэрлэхээр түр хэлбэрээр иргэний нийгмийн оролцоог үнэлж болно. Энэхүү протоколд ОУИТБС-ын Удирдах хороо (Хороод орно) болон баталгаажуулагчид иргэний нийгмийн оролцоо (1.3)-тай холбоотой шаардлагууд хангагдсан эсэх, түүнчлэн тэдгээр асуултанд хариулахад ашиглах нотолгооны төрлийг үнэлэхдээ анхаарах асуултуудыг заасан. ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд оролцох иргэний нийгмийн оролцоотой холбоотой шаардлагууд нь ОУИТБС-ын хэрэгжилтийн бүх шатанд тогтмол хэвээр байх бөгөөд ОУИТБС-ын Удирдах хороо хэрэгцээтэй шаардлагуудыг үнэлэхдээ ашигладаг нотолгоо нь тухайн улс орны нөхцөл байдал, хэрэгжилтийн үе шат, мэдээллийн хүртээмжээс хамааран өөр өөр байна. Зохиосон асуултууд болон доорхи 2.1-.2.5-р зүйлд дурдсан санал болгосон нотолгооны төрлүүд нь шаардлагуудыг орлохгүй бөгөөд бүхнийг хамарсан жагсаалт биш. Гэхдээ энэ нь иргэний нийгэмтэй холбоотой шаардлагуудын үнэлгээний хамрах хүрээгээр хангадаг.

2. ОУИТБС иргэний нийгмийг тайлбарлах нь

Энэхүү протоколын зорилгоор ‘иргэний нийгмийн төлөөлөгчид’ гэдэгт Олон талт оролцогчдын бүлгийн гишүүд орно гэхдээ тэдгээрээр хязгаарлагдахгүй ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд бодитойгоор оролцдог иргэний нийгмийн төлөөлөгчид орно. “ОУИТБС-ын үйл ажиллагаа” гэдэгт ОУИТБС-д нэгдэн орох хүсэлт буюу өргөдөл гаргахад бэлтгэх, Олон талт оролцогчдын бүлгийн хурлууд, Олон талт оролцогчдын бүлгийн төлөөлөгчидтэй хийх уулзалт зэрэг иргэний нийгмийн байгууллагуудын ОУИТБС-ын талаарх сонгуулийн тойргийн хурал буюу уулзалтууд, ОУИТБС-ын тайлан гаргах, ОУИТБС-ын тайлангийн материал бэлдэх, дүн шинжилгээ өгөх, ОУИТБС-ын үйл ажиллагаатай холбоотой санал бодлоо илэрхийлэх, байгалийн баялагийн засаглалтай холбоотой санал бодлоо илэрхийлэх зэрэг үйл ажиллагаанууд орно.

Иргэний нийгмийн нөхцөл байдлыг үнэлэхдээ Удирдах хороо болон баталгаажуулагчид нь дараах шалгуурыг ашиглана:

2.1 Үзэл бодлоо илэрхийлэх: Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид ОУИТБС-ын үйл ажиллагаатай холбоотой олон нийтийн хэлэлцүүлэгт оролцох болон ямар нэгэн хяналт, эсэргүүцэл, цээрлэлгүйгээр ОУИТБС-ын үйл ажиллагааны талаар санал бодлоо илэрхийлэх боломжтой байна.

ОУИТБС-ын Удирдах хороо болон баталгаажуулагчид дараахийг анхааралдаа авна. Үүнд:

- Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид Олон талт оролцогчдын бүлгийн хурлууд, ОУИТБС-ын тайланг түгээхийг оролцуулаад ОУИТБС-ын үйл явдал, олон нийтийг хамарсан үйл ажиллагааны явцад болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр зэргээр ОУИТБС-ын үйл ажиллагааны талаар олон нийтэд хандан чөлөөтэй ярих боломжтой байна.

- Олон янзын оролцогчийн үзэл бодол эсхүл хараат бус гуравлагч талуудын гаргаж өгсөн үндэслэл бүхий нотолгоог оруулаад бодит практик нь иргэний нийгмийн төлөөлөгчдийн өөрсдийн цензур, эсхүл өөрсдөө тавьсан хориг нь шийтгэл хүлээнэ гэсэн айдас болон тэрхүү саад бэрхшээл нь иргэний нийгмийн төлөөлөгчдийн мэдээллийг түгээлт, ОУИТБС-ын үйл ажиллагааны талаар олон нийт санал бодлоо илэрхийлэхэд нөлөөлсөн эсэх зэргийн улмаас ОУИТБС-ын үйл ажилллагаатай холбоотой хэрэгжсэн болохыг харуулдаг.

2.2 Үйл ажиллагаа: Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид нь ОУИТБС-ын үйл ажиллагаатай холбоотой чөлөөтэй үйл ажиллагаа явуулах боломжтой байна.

ОУИТБС-ын Удирдах хорооболон баталгаажуулагчид нь эрх зүйн, зохицуулалтын, захиргааны болон бодит орчин нь иргэний нийгмийн төлөөлөгчдийн ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд оролцох боломжид сөргөөр нөлөөлж байгаа эсэхийг анхааралдаа авна. Жишээлбэл:

- Иргэний нийгмийн төлөөлөгчдийн ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд оролцох боломжид нөлөөлж буй эрх зүйн, зохицуулалтын эсхүл захиргааны саад бэрхшээл. Үүнд иргэний нийгмийн байгууллагуудын ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд оролцох боломжид сөргөөр нөлөөлсөн тэдний бүртгэлтэй холбоотой эрх зүйн эсхүл захиргааны ажиллагаа, ОУИТБС-ын үйл ажиллагаатай холбоотой ажил гүйцэтгэхэд иргэний нийгмийн байгууллагуудад саад болсон санхүүжилт авах боломжид тавих эрх зүйн эсхүл захиргааны хориг, ОУИТБС-ын үйл ажиллагаатай холбоотой хурал, уулзалт зохион байгуулахад иргэний нийгмийн байгууллагуудад саад болж буй эрх зүйн эсхүл захиргааны асуудлууд, ОУИТБС-ын үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл авах, санал гаргахад учрах эрх зүйн эсхүл захиргааны саад бэрхшээл гэх мэт орно.
- Санал бодлоо илэрхийлэх эсхүл шилжин суурьших эрх чөлөөг хязгаарлах зэргээр иргэний нийгмийн төлөөлөгчдийн үндсэн эрхийг ОУИТБС-ын үйл ажиллагааны хэрэгжилттэй холбогдуулан хязгаарласан болохыг сануулж байгаа аливаа нотолгоо.

2.3 Холбоо: Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид нь ОУИТБС-ын үйл ажиллагаатай холбогдуулан бие биетэйгээ харилцаа холбоо тогтоох, хамтран ажиллах боломжтой байна.

ОУИТБС-ын Удирдах хорооболон баталгаажуулагчид дараахийг анхааралдаа авна:

- Иргэний нийгмийн Олон талт оролцогчдын бүлгийн төлөөлөгчид нь Олон талт оролцогчдын бүлгийн хэлэлцүүлэгт хувь нэмрээ оруулах, бүлгийн тайлангийн үр дүнг хэлэлцэх зэргээр Олон талт оролцогчдын бүлэгт багтаагүй бусад иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах боломжийг хайх болон тэрхүү боломжийг нь хязгаарлахгүй.
- Иргэний нийгмийн Олон талт оролцогчдын бүлгийн гишүүд болон илүү өргөн хүрээг хамарсан иргэний нийгмийн сонгуулийн тойрог хоорондын албан эсхүл албан бус харилцаа холбооны суваг чөлөөтэй байх.
- Иргэний нийгмийн Олон талт оролцогчдын бүлгийн төлөөлөгчид нь Олон талт оролцогчдын бүлгийн төлөөлөл болон ОУИТБС-ын үйл ажиллагааны талаарх хэлэлцүүлэгтэй холбоотой байх зэрэг илүү өргөн хүрээний иргэний нийгэмд чөлөөтэй хүрч ажиллах.

2.4 Оролцоо: Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид нь ОУИТБС-ын үйл ажиллагааны төсөл, хэрэгжилт, хяналт, үнэлгээнд бүрэн дүүрэн, идэвхтэй, үр дүнтэйгээр оролцох боломжтой байна.

ОУИТБС-ын Удирдах хорооболон баталгаажуулагчид нь дараахийг анхаарна:

- Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид нь ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд хувь нэмрээ оруулах боломжтой байна. Үүнд жишээлбэл, ажлын төлөвлөгөөний зорилт, үйл ажиллагаа, ОУИТБС-ын тайлагнах ажиллагааны хамрах хүрээ, ОУИТБС-ын тайланг батлах, ОУИТБС-ын үйл ажиллагааны жилийн өөрийн үнэлгээг жилийн ажлын тайлангаар дамжуулан хийх, баталгаажуулалт гэх мэт асуудлаар Олон талт оролцогчдын бүлгийн гол тайлан, мэдээтэй холбоотой хувь нэмэр, өмгөөллийн нотолгоо орно. Түүнчлэн, иргэний нийгэм нь Олон талт оролцогчдын бүлгийн хурал, Олон талт оролцогчдын бүлгийн ажлын хэсэг болон ОУИТБС-ын бусад үйл явдлуудад тогтмол оролцож байгааг болон иргэний нийгмийн байгууллагуудын

санал бодлыг анхааралдаа аван, Олон талт оролцогчдын бүлгийн хурлын тэмдэглэлд баримтжуулсан болохыг нотлох нотолгоо орно.

- Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид нь тэдэнд ОУИТБС-д оролцох хангалттай боломж байдгийг анхаарна. Үүнд иргэний нийгэмд нөлөөлж буй техникийн, санхүүгийн эсхүл бусад саад бэрхшээлийг анхааралдаа авсан болохыг түүнчлэн, чадавхижуулах эсхүл нөөцөд нэвтрэх боломжийг хангах зэргээр тэрхүү саад бэрхшээлийг шийдвэрлэх төлөвлөгөөг хэлэлцэн зөвшилцөх болон/эсхүл хэрэгжүүлсэн болохыг нотлох нотолгоо орно.

2.5 Олон нийтийн шийдвэр гаргахад оролцох: Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид нь ил тод байдал болон байгалийн баялагийн засаглалын асуудлаар чөлөөтэй ярих, ОУИТБС-ын олон нийтийн хэлэлцүүлэгт оруулсан хувь нэмрийг баталгаажуулах боломжтой байна.

ОУИТБС-ын Удирдах хорооболон баталгаажуулагчид нь дараахийг анхаарна:

- Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид нь ОУИТБС-ын үйл ажиллагаа болон үр дүнгийн талаар олон нийтэд мэдээлэхээр иргэний нийгмээс зохион байгуулсан эсхүл оролцоотой олон нийтийг хамарсан үйл явдлууд, сургалт семинар, бага хурлаар дамжуулан олон нийтийн хэлэлцүүлгийг хөхүүлэн дэмжих зорилгоор ОУИТБС-ын үйл ажиллагааг ашиглах боломжтой байх.
- Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид нь байгалийн баялгийн асуудлаар дүгнэлт, өмгөөлөл гаргах, ОУИТБС-ын мэдээллийг ашиглах, хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах, ОУИТБС-ын тайлангийн үр дүнг түгээх хэрэгслийг хөгжүүлэх гэх мэт байгалийн баялгийн засаглалын талаарх үйл ажиллагаа болон хэлэлцүүлэгт оролцох боломжтой байх.

2.6 ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд оролцсон Олон талт оролцогчдын бүлэг болон иргэний нийгмийн байгууллагуудаас баримт бичиг болон холбогдох оролцогчидтой, Олон талт оролцогчдын бүлгийн гишүүд орно гэхдээ тэдгээрээр хязгаарлагдахгүй, хийсэн шууд зөвлөгөөний үр дүнг авах боломжийг дээр дурдсан нотолгоог цуглуулах явцад анхааралдаа авна. Агуулгын зорилгоор ОУИТБС-ын Удирдах хороонь дээр дурдсан 2.1-2.5-р заалтад дурдсан асуудлуудад хамаатай үзүүлэлт эсхүл бусад төрлийн үнэлгээ гэх мэт ОУИТБС үйл ажиллагаа явуулдаг өргөн хүрээг хамарсан орчинг хянан шалгана.

3. Иргэний нийгмийн төлөөлөгчид тавих түр хориг

3.1 ОУИТБС-ыг хэрэгжүүлэгч улс орнууд дахь иргэний нийгмийн төлөөлөгчдөд өгөх түр мэдэгдэл, тавьж болзошгүй эсхүл тавих хоригийг эхлээд Олон талт оролцогчдын бүлэг хэлэлцэн, анхааралдаа авах ёстой. Ийнхүү хийхдээ дотооддоо тэрхүү асуудлыг шууд гаргаж тавихтай холбогдуулан нөлөөлөлд өртсөн талд учирч болох аюулгүй байдлыг хангана.

3.2 Өөрийн Шуурхай хариу өгөх хороогоороо дамжуулан тусгай хэргүүдийг хянан шалгах, ОУИТБС-ын зарчмууд болон зохистой бол шаардлагуудын зөрчсөн тохиолдолд анхаарлаа хандуулахыг ОУИТБС-ын Удирдах хорооноос шаардах буюу хүсэж болно. ОУИТБС-ын Удирдах хороотэрхүү хүсэлт буюу шаардлагыг тухайн тохиолдол эсхүл хэргийн бодит баримт, ОУИТБС-ын зарчмуудыг хөхүүлэн дэмжих хэрэгцээ шаардлага, улс орнууд хоорондын тогтмол харьцааны зарчимтай холбон анхаарна. 1.7-р зүйл буюу “ОУИТБС-ын Удирдах хороонь тухайн орны хувьд санаачлагын зарчим, шаардлагыг даган мөрдөх дээр асуудал үүссэн хэмээн үзвэл тухайн орны хэрэгжилтийн нөхцөл байдлын тухай мэдээлэл цуглуулан, ОУИТБС-ын Удирдах хороонд тайлагнахыг Олон улсын нарийн бичгийн дарга нарын газарнд даалгаж болно”. Иргэний нийгмийн оролцоотой холбоотой асуудлыг гаргаж тавих тохиолдолд ОУИТБС-ын Удирдах хороонь ОУИТБС-ын үйл ажиллагаанд шууд нэвтрэх холбоос байгаа эсэхийг олж тогтоохыг эрмэлзэнэ. Үүнд (i) тухайн хэргийн бодит байдлыг баримтжуулах; (ii) оролцогчдын санал бодлыг авах; (iii) дээрх 2-р хэсэгт дурдсан шалгуурыг ашиглах орно.

3.3 Гаргаж тавьсан асуудлууд болон ОУИТБС-ын үйл ажиллагаа хооронд шууд холбоос байгааг олж тогтоох боломжтой байхыг оролцуулаад тухайн нөхцөл байдлыг харгалзан Удирдах хороонь тохирох хариуг өгнө. Үүнд ОУИТБС-ын Тэргүүн эсхүл Удирдах хорооноос холбогдох засгийн

газар, тухайн улс орны ОҮИТБС-ын Удирдах хороо эсхүл Олон улсын нарийн бичгийн дарга нарын газарны суурин төлөөлөгчийн газарт албан бичиг хүргүүлэх, хараат бус үнэлгээг хийх ажлыг хариуцлуулах, Удирдах хорооны тунхагийг гаргах, хэрэгжилтэнд хяналт тавих зэрэг авах засаж залруулах арга хэмжээг тохиролцох, улс орон нь холбогдох шаардлагыг хангасан болохыг баталгаажуулах гэх мэт орно.

1.7-р заалт-ын дагуу буюу хэрэгжүүлэгч орон нь ОҮИТБС-ын үндсэн зарчим, шаардлагын ач холбогдол бүхий талыг даган мөрдөөгүй болох нь тодорхой болсон тохиолдолд ОҮИТБС-ын Удирдах хороонь тухайн орныг эрхийг түдгэлзүүлэх эсвэл жагсаалтаас хасна.

Удирдах хороонь ажиглагдсан асуудлууд нь шаардлагыг зөрчөөгүй эсхүл ОҮИТБС-ын үйл ажиллагаатай хангалттай холбогдоогүй гэж үзвэл Удирдах хороонь өөрийн үзэмжээр ОҮИТБС-ын зарчмуудыг хөхүүлэн дэмжих хэрэгцээ шаардлагыг нэн тэргүүнд тавин арга хэмжээ авах болон улс орнууд хоорондын тогтмол харьцааг хангах эсэхээ шийднэ.